

Економіка та організація виробництва матеріалів

ТЕМА 11 ВИРОБНИЧІ ІНВЕСТИЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА

План

1. Інвестиційна діяльність та інвестиції, їх види і характеристика.
2. Виробничі інвестиції, їх склад і структура
3. Визначення потреби у виробничих інвестиціях, джерела інвестування
4. Основні чинники підвищення ефективності й ризику в інвестиційній діяльності підприємства

1. Інвестиційна діяльність та інвестиції, їх види та характеристика

У формуванні ресурсного потенціалу підприємства значну роль відіграють інвестиційні ресурси. Саме вони визначають наявні чи приховані можливості підприємства для здійснення простого й розширеного відтворення.

Формування, використання і поповнення інвестиційних ресурсів регулюється чинним законодавством України, зокрема Законом України «Про інвестиційну діяльність».

Інвестиційна діяльність - це сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави стосовно реалізації інвестицій.

У згаданому Законі інвестиції визначаються як сукупність усіх видів майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької діяльності, в результаті якої створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект.

1. Інвестиційна діяльність та інвестиції, їх види та характеристика

До названих цінностей можуть належати:

- кошти, цільові банківські вклади, паї, акції, інші цінні папери;
- рухоме й нерухоме майно (будинки, споруди, устаткування, інші матеріальні цінності);
- сукупність технічних, технологічних, комерційних та інших знань, оформлених у вигляді технологічної документації, павичок, виробничого досвіду, необхідних для організації того чи іншого виду виробництва, але не запатентованих («ноу-хау»);
- права користування землею, водою, ресурсами, будинками, спорудами, обладнанням, а також інші майнові права;
- інші цінності.

1. Інвестиційна діяльність та інвестиції, їх види та характеристика

Основною метою інвестиційної діяльності є забезпечення ефективного здійснення інвестиційної стратегії підприємства, яка досягається реалізацією таких завдань:

- 1) досягнення високих темпів економічного розвитку підприємства;
- 2) максимізація доходів (прибутків) від інвестиційної діяльності;
- 3) мінімізація інвестиційних ризиків;
- 4) забезпечення фінансової стійкості й платоспроможності підприємства.

Об'єктами інвестиційної діяльності є основні фонди й оборотні кошти підприємств і організацій, цінні папери, цільові грошові внески, науково-технічна продукція, інтелектуальні цінності, інші об'єкти власності, а також майнові права.

Суб'єктами інвестиційної діяльності є інвестори, тобто юридичні й фізичні особи, які здійснюють вкладення капіталу (інвестування) у згаданих вище формах цінностей у відповідні об'єкти інвестування. Інвестори можуть виступати у ролі вкладників, кредиторів, покупців, виконувати функції будь-якого учасника інвестиційної діяльності.

1. Інвестиційна діяльність та інвестиції, їх види та характеристика

Інвестиційна діяльність здійснюється на основі:

- інвестування, яке організують громадяни, недержавні підприємства, громадські організації, спілки, товариства, громадські, релігійні організації, інші юридичні особи;
- державного інвестування, яке здійснюють органи влади і управління, місцеві ради народних депутатів за рахунок коштів бюджетів, позабюджетних коштів і кредитів, а також державні підприємства й установи за рахунок власних і кредитних ресурсів;
- іноземного інвестування, яке організують іноземні громадяни, юридичні особи і держава;
- спільного інвестування, яке здійснюють громадяни і юридичні особи України і іноземних держав.

1. Інвестиційна діяльність та інвестиції, їх види та характеристика

Всі інвестори, незалежно від форм власності, мають рівні права, а саме:

- самостійне визначення мети, напрямів, форм і обсягів інвестиційної діяльності, залучення для їх реалізації будь-яких виконавців, зокрема на основі конкурсів і торгів;
- можливість передачі прав володіння, користування і розпорядження інвестиціями, а також результатами їх реалізації відповідно до чинного законодавства;
- залучення фінансових ресурсів у формі кредитів, випуску цінних паперів і позик;
- використання власного майна для виконання взятих зобов'язань та ін.

Взаємовідносини між суб'єктами інвестиційної діяльності регулюються договором. Законодавством не дозволяється обмежувати права інвесторів у виборі об'єктів інвестування, за винятком випадків, передбачених законом.

1. Інвестиційна діяльність та інвестиції, їх види та характеристика

Припинення або призупинення інвестиційної діяльності приймаються за рішенням інвесторів, які відшкодовують збитки учасникам інвестиційної діяльності; державного органу, який має на це певні права.

Рішення про припинення або призупинення інвестиційної діяльності може бути прийняте за умови:

- якщо інвестиційна діяльність веде до порушення передбачених законодавством санітарно-гігієнічних, архітектурних, екологічних та інших норм, прав та інтересів громадян, юридичних осіб і держави;
- якщо інвестора внаслідок неплатоспроможності визнано банкрутом;
- стихійного лиха або надзвичайного стану.

Інвестиції поділяються на різні види залежно від ознак класифікації.

1. Інвестиційна діяльність та інвестиції, їх види та характеристика

Фінансові інвестиції - це використання капіталу для придбання облігацій, акцій, інших цінних паперів, що випускаються державою або підприємствами. В умовах ринкової економіки найбільш поширеним видом фінансових інвестицій є купівля акцій з метою одержання доходу у вигляді дивідендів, хоча також використовується інвестування у спеціальні цільові банківські вклади, депозити та ін.

Реальні інвестиції - це вкладення капіталу у різні сфери народного господарства з метою відтворення реальних матеріальних (будинки, споруди, обладнання, передавальні пристрої) і нематеріальних (технічна, технологічна, науково-практична документація, патенти, ліцензії, ноу-хау) активів підприємства. Такі реальні інвестиції називаються виробничими, оскільки вони спрямовані у виробництво, але частіше їх називають просто капітальними вкладеннями.

У складі реальних інвестицій часто виділяють інноваційні й інтелектуальні інвестиції, спрямовані відповідно на вкладення у нововведення або об'єкти інтелектуальної власності.

1. Інвестиційна діяльність та інвестиції, їх види та характеристика

Прямі інвестиції - це вкладення капіталу в певні об'єкти самим інвестором без участі фінансових посередників;

Непрямі інвестиції - передбачають участь в інвестиційному процесі різного роду фінансових установ (банків, фондів) як посередників.

Короткострокові інвестиції, як правило, здійснюються на термін від декількох місяців до декількох років (близько 3 років); середньострокові охоплюють термін 3-10 років; довгострокові інвестиції здійснюються на термін більш ніж 10 років.

Приватні інвестиції здійснюються окремими особами або фірмами недержавної форми власності.

Державні інвестиції фінансуються з державного або місцевих бюджетів, вони є стабільнішими, ніж приватні, мають більший термін окупності.

Іноземні інвестиції - це всі види цінностей, що вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності в Україні.

2. Виробничі інвестиції, їх склад і структура

Виробничі інвестиції - це кошти, що направляються на розширене відтворення основних фондів і об'єктів соціальної інфраструктури підприємства. Вони складаються із затрат на реконструкцію, розширення, технічне переоснащення діючих і спорудження нових підприємств, заміну основних фондів, що вибули.

Розрізняють валові й чисті капітальні вкладення підприємства.

Валові капіталовкладення - це загальна сума витрат капіталу на просте й розширене відтворення основних фондів та об'єктів соціальної інфраструктури підприємства.

Чисті капіталовкладення - це витрати капіталу лише на розширене відтворення основних фондів; вони визначаються як різниця між валовими капіталовкладеннями і сумою амортизаційних відрахувань.

2. Виробничі інвестиції, їх склад і структура

До складу капітальних вкладень підприємства включаються:

- *вартість будівельно-монтажних робіт* (підготовка території під забудову, саме будівництво будівель і зведення споруд, монтаж обладнання);

- *вартість технологічного, енергетичного, підйомно-транспортного устаткування*, а також інструментів та інвентаря, які включаються до складу основних фондів;

- *в витрати на проектно-пошукові роботи, вартість земельних ділянок, витрати на технічний нагляд, підготовку експлуатаційних кадрів, вартість придбаних ліцензій і патентів, інші витрати, пов'язані з підготовкою до будівництва та експлуатації об'єкта.*

2. Виробничі інвестиції, їх склад і структура

Залежно від класифікаційних ознак і напрямів використання капіталовкладень розрізняють таку їх структуру:

- галузеву;
- територіальну;
- технологічну;
- відтворювальну;
- структуру за формами власності.

Галузева структура характеризує розподіл інвестицій за галузями і видами виробництва. Вдосконалення галузевої структури повинно йти шляхом збільшення абсолютних та відносних розмірів інвестування у розвиток пріоритетних, прогресивних галузей, від яких залежать темпи науково-технічного прогресу, використання економічного потенціалу держави, регіону тощо.

2. Виробничі інвестиції, їх склад і структура

Територіальна структура капіталовкладень - це співвідношення їх розподілу за регіонами країни, областями. Вдосконалення цієї структури повинно йти шляхом усунення регіональних диспропорцій у залученні інвестиційних ресурсів. (для прикладу, на початок 2005р. майже 80% капіталу вкладено у вісім областей України і місто Київ).

Технологічна структура - це співвідношення між основними їх складовими частинами: затратами на будівельно-монтажні роботи, вартістю обладнання, машин і механізмів, іншими капітальними затратами. Позитивною тенденцією в динаміці цієї структури є поступове збільшення частки витрат на устаткування, інструмент та інвентар. У цьому криються резерви підвищення ефективності використання капітальних вкладень, оскільки сьогодні майже половина їх йде на будівельно-монтажні роботи.

Відтворювальна структура капітальних вкладень відображає співвідношення довгострокових витрат на нове будівництво, розширення, реконструкцію і технічне переоснащення, тобто форми відтворення основних фондів; тенденція зміни цієї структури полягає у збільшенні питомої ваги витрат на технічне переоснащення і реконструкцію діючих підприємств.

3. Визначення потреби у виробничих інвестиціях, джерела інвестування

Основними етапами планування виробничих інвестицій підприємства є:

- обчислення необхідного обсягу виробничих інвестицій на розрахунковий період;
- визначення джерел фінансування капіталу.

Встановлення необхідного обсягу капіталовкладень залежить від економічної ситуації на ринку, яка може бути такою:

а) ринковий попит на продукцію підприємства задовольняється повністю, це не вимагає нарощування обсягів виробництва на даному підприємстві. У такому разі повинно здійснюватись лише просте відтворення основних фондів за рахунок амортизаційних відрахувань. Необхідний розмір капіталу визначається на основі даних про потребу в новому устаткуванні, цін на нього з урахуванням вартості його монтажу;

3. Визначення потреби у виробничих інвестиціях, джерела інвестування

б) попит на продукцію підприємства є зростаючим, тому має сенс нарощування обсягів виробництва продукції з метою збільшення приросту прибутку. В такому разі необхідне розширене відтворення основних фондів і нарощування виробничої потужності підприємства шляхом реконструкції, технічного переоснащення, розширення виробництва за попередньо розробленим проектом.

в) попит на пропоновану підприємством продукцію різко зменшився, вона втратила конкурентоспроможність. Підприємство повинно модернізувати виробництво або організувати виробництво нової продукції. У такій ситуації слід здійснити докорінну перебудову техніко-технологічної бази виробництва.

3. Визначення потреби у виробничих інвестиціях, джерела інвестування

Інвестиційна діяльність підприємств може здійснюватися за рахунок таких джерел як *власні кошти підприємств*. Їх частка в загальному обсязі інвестицій в Україні становить близько 65%. Такі кошти виступають у формі: залучення частини нерозподіленого прибутку, амортизаційних відрахувань, іммобілізованої в інвестиції частини надлишкових оборотних активів, реінвестованої в результаті продажу частини основних фондів.

Лєвова частка власних інвестиційних ресурсів підприємств припадає на амортизаційні відрахування. Амортизаційні відрахування - це частина виторгу від реалізації продукції, що її відносять до собівартості (не оподатковується податком на прибуток) і яка використовується для реновації основних фондів. Чим вищою є величина амортизаційних відрахувань, тим меншою буде сума податку на прибуток, тим більше коштів залишається у розпорядженні підприємства для власного розвитку. Зменшення амортизаційних відрахувань, за інших рівних умов, веде до штучного гальмування інвестиційної активності в економіці.

3. Визначення потреби у виробничих інвестиціях, джерела інвестування

Значним джерелом коштів для інвестицій на підприємствах є *прибуток*. Але для забезпечення рентабельної роботи підприємства необхідно впроваджувати, насамперед, організаційні, а згодом - технічні, конструкторські і технологічні інновації. Тільки тоді можна буде досягти зниження собівартості продукції за рахунок економії, основними напрямками якої є:

- оптимізація постачальницько-збутових операцій;
- встановлення постійного контролю за затратами обслуговуючих і допоміжних структурних підрозділів;
- оптимізація норм витрачання матеріалів і енергоресурсів;
- оптимізація трудових затрат і заробітної плати;
- оптимізація інших виробничих і невиробничих витрат;
- оптимізація витрат за рахунок прибутку, що залишається у розпорядженні підприємства.

3. Визначення потреби у виробничих інвестиціях, джерела інвестування

Іншим джерелом інвестування підприємства можуть бути кошти, одержувані ним у результаті *реалізації* невикористовуваних або неефективно використовуваних *основних фондів*. Це питання вимагає індивідуального розв'язання у кожному конкретному випадку. Проте найчастіше підприємства реалізують основні фонди непрофільних виробництв (допоміжного, обслуговуючого виробництва), морально застарілі основні фонди, незадіяні будівлі, споруди.

Ще одним джерелом фінансування інвестиційної діяльності підприємств є *імобілізація частини оборотних коштів*. Це дуже простий шлях залучення власних ресурсів в інвестиційну діяльність. Але при цьому складно зберегти дієздатність підприємства на попередньому рівні, відновити витрачені не за прямим призначенням оборотні кошти. Тому імобілізувати в інвестиції можна лише частину оборотних коштів, які вивільнились у результаті прискорення їх оборотності. Коли в структурі оборотних коштів підприємства значною є частка позичкових ресурсів, то таке джерело інвестування не є доцільним.

3. Визначення потреби у виробничих інвестиціях, джерела інвестування

Позичкові інвестиційні кошти можуть бути представлені у формі довгострокових кредитів банків, емісії облігації підприємства, цільових державних кредитів на певні види інвестування.

В умовах ринку одним з найефективніших інструментів впливу на інвестиційну діяльність підприємств є *кредитний механізм*. Зростання ролі банківських кредитів в інвестиційній діяльності спричинене об'єктивними макроекономічними передумовами: з одного боку, у вітчизняній економіці сформувався досить високий рівень інвестиційного попиту, який необхідно задовольняти, а з іншого - залишається гострою проблема фінансування інвестицій. Тому банківські установи постійно перебувають у стадії пошуку нових форм довгострокового кредитування. Такими формами є синдиковане кредитування (перевагами є диверсифікація і перерозподіл кредитних ризиків між банками-кредиторами), проектне фінансування (позика, забезпечена самим проектом). Підвищенню ролі банківського кредиту у фінансовому забезпеченні інвестиційних проектів повинна сприяти відповідна підтримка держави за рахунок надання державних гарантій банкам у поєднанні з компенсацією процентної ставки за кредитами для підприємств.

3. Визначення потреби у виробничих інвестиціях, джерела інвестування

Основними перешкодами, що стримують сьогодні активність банків на ринку інвестиційних кредитів, є низька капіталізація (нагромадження коштів), яка автоматично звужує можливості банків на ринку кредитування; обмеженість у «довгих» коштах; неефективність або взагалі відсутність методик інвестиційного кредитування та оцінки ризиків, які виникають при його реалізації. За таких обставин завдання підвищення ролі банківського кредиту як ресурсного джерела інвестицій є невіддільним від спрощення доступу іноземного банківського капіталу на фінансовий ринок України, прискорення формування національних заощаджень, удосконалення форм і методів кредитування інвестиційних проектів на рівні банків.

3. Визначення потреби у виробничих інвестиціях, джерела інвестування

Цільові державні кредити надаються під конкретні інвестиційні проекти, що мають стратегічне значення для держави, окремого регіону. Держава забезпечує часткове відшкодування відсоткових ставок за такими кредитами. Цільові державні кредити надаються під державні гарантії.

Залученими інвестиціями є: кошти Державного бюджету, тобто централізовані капіталовкладення, внески іноземних інвесторів та створення спільних підприємств, внески вітчизняних інвесторів до статутного фонду підприємства, доходи від реалізації цінних паперів підприємства (акцій).

За рахунок коштів *Державного бюджету* фінансуються інвестиційні програми, які реалізуються у пріоритетних видах економічної діяльності. Всі інвестиційні програми підлягають обов'язковій державній експертизі в повному обсязі. Експертиза виконується комплексно спеціалізованою державною організацією, яка утворюється і функціонує в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України. Суб'єкти інвестиційної діяльності мають одержати позитивний комплексний висновок щодо додержання у програмах чинних нормативів з питань санітарно-епідемічного стану населення, екології, охорони праці, енергозбереження, пожежної безпеки, міцності, надійності й довговічності будівель і споруд, а також архітектурних вимог.

3. Визначення потреби у виробничих інвестиціях, джерела інвестування

Іноземні інвестиції можуть здійснюватися у *таких формах*: часткової участі у спільних підприємствах, створення підприємств, що повністю належать іноземним інвесторам, придбання рухомого і нерухомого майна, прав на користування землею та використання природних ресурсів на території України, придбання інших майнових прав.

Доходи від реалізації цінних паперів (акцій) підприємства є важливим джерелом інвестування за умови розвитку фондового ринку. Потенціал цього джерела у вітчизняній економіці на сьогоднішній день використовується ще недостатньо.

4. Основні чинники підвищення ефективності та ризики в інвестиційній діяльності підприємства

Ефективність виробничих інвестицій формується під впливом значної кількості в різноманітності чинників, які взаємодіють і взаємообумовлюють один одного.

Всі ці чинники доцільно класифікувати за чотирма основними ознаками:

- за джерелами (складовими) підвищення ефективності інвестицій;
- за стадіями реалізації інвестиційних проектів;
- за основними напрямками розвитку і вдосконалення капітального будівництва;
- за рівнем реалізації чинників підвищення ефективності інвестицій.

4. Основні чинники підвищення ефективності та ризику в інвестиційній діяльності підприємства

Класифікація за джерелами підвищення ефективності виробничих інвестицій дозволяє встановити, за якими видами витрат і ресурсів очікується підвищення ефективності. Такими джерелами можуть бути: вдосконалення механізму підготовки проектної документації і кошторисів будівельно-монтажних робіт; зниження кошторисної вартості будівництва, яке залежить, в свою чергу, від зниження трудомісткості, матеріаломісткості, фондомісткості виробництва в машинобудуванні, промисловості будівельних матеріалів, самій будівельній індустрії та інших галузях.

Класифікація чинників підвищення ефективності виробничих інвестицій за основними етапами їх реалізації передбачає аналіз і врахування змін ефективності на стадіях планування, проектування об'єктів, будівництва й освоєння введених в дію об'єктів. На підвищення ефективності виробничих інвестицій «працює» скорочення тривалості інвестиційного циклу.

4. Основні чинники підвищення ефективності та ризику в інвестиційній діяльності підприємства

Основні напрями розвитку та вдосконалення капітального будівництва характеризують комплекс технічних, організаційних і економічних заходів, що забезпечують підвищення ефективності виробничих інвестицій. Такими напрямками є:

- індустріалізація будівництва;
- вдосконалення технологічної структури капіталовкладень;
- поліпшення відтворювальної структури виробничих інвестицій;
- підвищення якості обладнання, машин, механізмів і будівельно-монтажних робіт;
- поліпшення організації матеріально-технічного забезпечення та ін.

За рівнем реалізації чинників підвищення ефективності інвестицій їх поділяють на народногосподарські, галузеві й внутрішньовиробничі.

4. Основні чинники підвищення ефективності та ризику в інвестиційній діяльності підприємства

Найчастіше для зниження ступеня ризику інвестиційних проектів використовують такі методи:

1) *страхування* - як засіб захисту інвестицій, порядок здійснення страхової діяльності регулюється законодавчими актами; розрізняють *майнове страхування* (обладнання, вантажів, будівельних матеріалів) і *страхування від нещасних випадків*;

2) *розподіл ризиків*, який полягає в тому, що суб'єкти інвестування розподіляють між собою ризик пропорційно вкладенням в інвестиційний проект;

4. Основні чинники підвищення ефективності та ризику в інвестиційній діяльності підприємства

3) *створення резерву коштів на покриття непередбачених витрат*; встановлюється співвідношення між потенційними ризиками інвестиційного проекту та розміром видатків на подолання можливих перешкод його реалізації; важливо правильно оцінити суму необхідного резерву, який може використовуватися для фінансування робіт, раніше не передбачених проектом, компенсації додаткових накладних витрат, витрат на оплату праці тощо;

4) *розсіювання ризику*; цей метод допускає одночасне інвестування декількох проектів, які відрізняються між собою в основному періодом надходження на підприємство грошових потоків (найближчим часом, у віддаленій перспективі).